

Niels Krog Bredal.

(Tale på Høitidsdagen 26de februar 1933 av Ragnvald Iversen).

Vår minnejetong bærer i år billedet av NIELS KROG BREDAL. Det høver godt at vi minnes ham just i år; det blir da nemlig et 200-års jubileum, idet han var født i 1733 [1]. Faren, Thomas Bredal, var lagmann her i byen, og dessuten litt av en dikter eller i alle fall rimsmed («en maadelig Poet» kaller Welhaven ham). Den unge Bredal gikk da på katedralskolen her, blev student i 1749, dro så til Kjøbenhavn for å studere jus, og var der nede helt til han i 1761 blev borgermester i sin fødeby, bare 28 år gammel. Han hadde altså gjort det godt, som en sier. Men han kan ikke ha kjent sig fullt tilfreds med arbeidet eller med de «lokale forhold» her, ser det ut til. Særlig var det vel hans interesser for litteratur og teater som ikke fikk næring nok her oppe i den vesle provinsbyen. Dette førte da til at han i 1770 gav op borgmesteriet og dro til Kjøbenhavn for å slå sig ned der. Han kom heller ikke til å angre på det, for alt året efter blev han direktør for Det kongelige teater — den gamle Danske Skueplads. Det blev likevel ikke så mange år han kom til å virke som teaterchef; han døde nemlig alt i 1778, bare 45 år gammel.

En mann som det ene året kan residere i sitt embedskontor på rådhuset og det andre året sitte i chefslosjen og styre et nasjonalteater, må jo være en nokså allsidig mann. Men Niels Krog Bredal greide mer enn det. Han var nemlig ikke bare borgermester og teaterchef, men også dikter, oversetter, komponist, og — det som nærmest knytter ham til oss i denne krets — den første sekretær i vårt Selskap.

Mest kjent er Bredal jo som d i k t e r. Men — som den beste kjenner av de norske forfattere i «felleslitteraturen» Francis Bull sier: «Bredals navn har i vor litteraturhistorie ingen god klang; det er fæstet til mindet om teaterskandalen ved opførelsen av hans syngestykke Tronfølgjen i Sidon, et slet produkt, som hadde fortjent fuldständig glemsel, hvis det ikke så bekvemt hadde kunnet la sig bruke som gjenstand for haan og spot i litteraturhistoriske fremstillinger. Og intet andet arbeide av Bredal har kunnet avverge latterliggjørelsen av dette sørgelig berømte stykke. Han var en megetskrivende mand uten op-

rindelighet og uten egentlig begavelse; han spredte sig paa mange felter, og der er ingen helhet i hans arbeide eller i hans produktion. Det vilde derfor heller ikke lønne umaken om man tok fat paa vidtløftige studier av hans liv og verker» [2]. Det er strenge ord av Bull, dette, men knapt for strenge dersom vi vil legge en moderne målestokk på Bredals diktning. Derimot vil dommen jo kunne bli litt mildere om vi sammenligner ham med mange av versemakerne i hans samtid. Det som er sikkert, det er at vi i våre dager vil ha vanskelig for å finne noen poesi i Bredals «poesier», enda flere av dem gjorde stor lykke den gang de kom ut. Det var således tilfellet med det første originalarbeidet til Bredal: «Gram og Signe, eller Kierligheds og Tapperheds Mesterstykker, et Syngespil i trende Optog» (1756). Likens med flere andre «syngespil», i hyrdestilen eller i den heroiske eller komiske stil, slike som «Eremiten, et nyt musicalsk Hyrde-Spil, indrættet som en Pastorelle i Anl. af Friderich den Femtes allerh. Fødsels-Fest d. 31 Martii 1757» (et arbeid som med sin kongevirak skaffet Bredal løfte om å bli borgermester i sin fødeby) — eller «Den tvivlraadige Hyrde» 1758 (som skaffet forfatteren «en skjønn Sølv Kaffekande, som kom over 50 Rdlr.») — eller «Det kræsne Val» (likens fra 1758) — osv. Det var altså sammenhengende ting som var skapt ved masseproduksjon på en to-tre år, og frasiggjort før Bredal i 1761 kom hit op som borgermester. Her oppe hindrer heller ikke embedsplikten ham i å dikte videre: han skriver således blandt annet en «Lykønskings-Ode ved En lykkelig Hen- og Hiem-Reyse over Dofre-Fiæld til Georg Friedrich von Krogh, bestalter Obristes, da Han efter en lykkelig fuldbyrdet Ægte-Forening med Frøken Margaretha Lerche fortsatte sin Hiem-Reyse til Tronhiem».

Sitt mest kjente verk, syngestykket «Tronfølgen i Sidon», skriver Bredal i 1771, altså etter han var kommet ned til København igjen. Det er hverken verre eller bedre enn de syngespill han hadde skrevet i 1750-årene. Men den literære smak hadde i mellomtiden gjennomgått en rivende utvikling, den kritiske sans var blitt kvassere og kravene til et diktverk langt større enn før. Derfor fikk Bredal liten glede av «Tronfølgen i Sidon»; særlig gikk den 19-årige student Rosenstand-Goiske strengt i rette med forfatteren i sin «Dramatiske Journal». Dette førte, som vi vet, til et veldig slagsmål i teatret mellom «de røde» (det vil si offiserene, som tok Bredals parti) og «de sorte» (det vil si studentene, som stilte sig på Rosenstand-Goiskes side). Ellers har «Tronfølgen i Sidon» nok sitt største verd ved det at dette stykket

ventelig har gjort sitt til å vekke Wessels kritikk av hele den diktform som Bredals stykke hørte til. Dermed blir altså «Tronfølgen i Sidon» én av de literære forutsetninger for Wessels udødelige «Kjærlighed uden Strømper».

Etter dette synes det da ikke å være stort vi kan føre op på kredittkonto for dikteren Niels Krog Bredal. Men noe blir det da likevel. For det første har han virkelig stundom slått inn på veier der ingen hadde gått før ham, og dermed åpnet nytt land for literær dyrking. Særlig gjelder dette hans første verk «Gram og Signe». Her har Bredal både i emnevalg og i diktform ført inn noe nytt i litteraturen. Emnet tok han nemlig fra Saxo, og den literært-musikalske form fra den italienske opera. Til Bredals navn knytter sig altså den første operatekst som er skrevet på dansk. Og enda større vekt må vi legge på det at han var den første som valgte et emne fra Nordens gamle «kjempeliv» — her fikk han jo, som vi vet, mange etterfølgere. For det andre — vi citerer her atter Bull — «kan Bredal ved sine syngespil sies at ha fortsatt Holbergs gjerning, idet han skaffet teatret et nationalt repertoire som kunde tilfredsstille publikums smak» [2] (s. 134—135). For det tredje fortjener Bredal ros for det arbeid han alltid la på den språklige utforming av sine diktverk, på stil og målføring. «Kierlighed til mit Moders Maal har været den eeneste Spore, der har drevet min Geist og ført min Pen», skriver han. Den samme tanken finner vi uttrykt i de tre ord «Til Fædernesprogets Ære», som står på titelbladet til «Gram og Signe». I forordet til dette stykket heter det også: «Kunde jeg allene derved bevæge en bekvemmere Geist og Pen til at forsøge det Samme, haaber jeg at vort danske Sprog endog paa Skuepladsen igjen skal erlange sin forlorne Borgerrettighed, og da var det mig en hundredefold Belønning for mit ringe Arbeide». I sitt bruk av «Fædernesproget» la Bredal særlig vekt på å undgå alle «velske Ord» — som han kaller dem — det vil si lånord av romansk ophav. Germanismer tok han det derimot ikke så nøie med; han synes det er en språklig vinning å føre inn ord som *Optog* istedenfor «Act» og *Optrin* istedenfor «Scene»; men han er fullt klar over at dette er ord som han hadde lånt og «fordansket af vore Naboer de Tydske». Han vedgår også at heller ikke slike ord har han brukt uten at han først hadde samrådd sig med «vittige Folk». Det er ikke mer enn én kritiker, ser det ut til, som hefter sig ved disse hel- eller halvtyske lånord hos Bredal; og det er en islending, som i «Kongelig Allernaadigst privilegerede Efterretninger om Nye Bøger og Lærde

Sager» (for 1757) klandrer forfatteren fordi han bruker ord som *bekandt, Underdan, anstige, Gevalt*, osv.

Med dette får vi være ferdige med dikteren Bredal, og går så videre til oversetteren Bredal. Hans første arbeid på dette område var en overføring av Ovids *Metamorphoser* til dansk; det fikk Claus Fasting til å lage et epigram som vi alle kjenner:

«Roms, Jordens Guder, alt forvandlede Nasos Pen;

Til Vederlag Niels Krog forvandlede ham igjen».

Kritikken her er nok i strengeste laget, særlig når vi tenker på at Bredal bare var 16 år da han gav sig i kast med Ovid. Men i alle fall brydde han sig ikke mer med å «fordanske» de gamle klassiske forfattere; han holdt sig siden til tyske, engelske, og særlig franske skrifter. Han prøvde sig også med etterdiktninger på grunnlag av eldre mønster, således i «Tanker efter Niels Klims Maade, eller en opmerksom reysende Amerikaners Efterretning til en Borger i Maanen om et vist Land og Folk paa vores Jordkugle. Befordret til Trykken aff Hans Mikkelssens Halvbroder». Her er det, som vi skjønner, Holbergs fotefar Bredal går i. Likens har han skrevet et par Robinsonader, som aldri blev utgitt; det er likevel verdt å nevne dem fordi de «vilde hat stor interesse som de ældste norske forsøk paa romaner som vor litteraturhistorie kan melde om, naar man ser bort fra Nils Klim, som var skrevet paa latin» [2] (s. 127, note 1).

Fra oversetteren Bredal går vi videre til teaterdirektøren Bredal. Det var jo ikke så mange år han kom til å stå i denne stilling, fra 1771 til 1778; men her synes han å ha gjort god fyllest for sig. Han har, sier Bull, «indlagt sig adskillig fortjeneste. Han lot opføre Lessings *Minna von Barnholm*, og skal der ha været en fortrinlig instruktør; og uten uvilje mot sine motstandere fra Tronfølgestriden støttet han de unge danske og norske digtere ved at opmuntre dem til å forsøke sig paa at skrive tragedier, og ved at indføre regelen om at en forfatter av et helaftensstykke skulde ha en spilleaftens indtægt» [2] (s. 139).

Utenom *Thalias kunst* var det enda en av «de skjønne kunster» som lå Bredals hjerte nær, og det var musikken. «Skialdre- og Tone-Konsten have fra Barns-Been af været mine Hoved-Forlystelser», skriver han i forordet til «*Gram og Signe*». Til flere av sine poetiske arbeid kunde han derfor skrive ikke bare tekst, men også tone; og også til tekster av andre har han satt musikk, bl. a. til flere kantater. Ingen av hans komposisjoner har likevel hatt så stor verdi at de har kunnet gi ham noe

navn som tonedikter [3]. Likevel er det ingen tvil om at han også på dette område har gjort en innsats som hans samtid satte stor pris på. Da det musikalske selskap blev grunnlagt her i byen i 1786, fikk det snart etter «trende malerier til æresminde af de trende første musik-anbringere i Trondhjem, sal. borgermester Nils Krog Bredal, sal. magister og konrektor J. Thams og hr. overbrandmester Berlin» [4].

Tilbake står nå bare å nevne den side av Bredals virke som har særlig interesse for oss her ikveld. Som vi alt har hørt, var nemlig denne mangfoldige mannen også den første sekretær i vårt gamle videnskapsselskap, og hadde denne stilling helt til han dro fra byen for å slå sig ned i København. Som sekretær nøide Bredal sig ikke bare med å stelle med protokollene, han holdt også flere taler i selskapet, blandt annet en tale om videnskapen; om denne heter det i referatet: «— derefter blev af borgmester Niels Krog Bredal, som Selskabets secretair, holden en tale, hvorudi blev viist den vellyst og sande fornøielse som kan høstes af videnskabernes dyrkelse; samt hvorledes samme lyst kan blive almindelig ved oprettelse af videnskabers selskaber, efter exemplar af andre polerede nationer». I denne talen (som er trykt i bd IV av *Det Kgl. N. Vid.selsk. Skr.*) viser Bredal da nærmere at slike lærde akademier kan gjøre nytte på mange måter: de gir ikke bare bedre vokstervilkår for det videnskape-lige liv, men de fremmer også folkeoplysning, de skaper økonomiske verdier ved å hjelpe op næringslivet både på land og sjø, og sist men ikke minst: de har «dannet, formeeret og pyntet deres Fædrenelands Sprog».

Samler vi nå alle disse sider av N. K. Bredals livsverk, så kan vi knapt si at han har skapt noen blendende stråleglans om sitt navn. Han hører ikke til stjernene av første lysstyrke på åndshistoriens himmel. Men himmelen vilde synes oss tommere dersom bare de store stjerner strålte der i ensom majestet; og i et diadem fins det gjerne mindre perler rundt de større og største. Derfor skal der være rum og rett også for N. K. Bredals navn mellom oss. Og det av flere grunner. For det første interesserer han oss som barn av sin tid, han er på mange måter en typisk representant for den. For det andre fortjener Bredal å minnes, dersom det er sant det ordet av Schiller: «Wer den besten seiner Zeit genug getan, der hat gelebt für alle Zeiten». Det var nemlig slett ikke de dårligste i hans samtid som var tilfreds med ham: Suhm taler om hans «poetiske Geni», og Wille kaller ham «vort Norges Aristophan». For det tredje har Bredal, som før nevnt,

virkelig åpnet nytt land for poesien og gjort en literær innsats så pass stor at enda-til en så streng kritiker som Welhaven med rette kan hevde: «Litteraturhistorien vil alltid lægge en særegen Vægt paa hans Virken, medens den uden Betænkning kan overlade flere af hans Jevnlige til Forglemmelse» [5]. For det fjerde er der grunn til å minnes Bredal, fordi ophavet til det Norske Selskap — som på mange måter kom til å spille en så stor rolle — synes å kunne føres tilbake til ham. Og endelig har Bredal en egenskap som i stor monn forsoner oss med motsetningen mellom vilje og evne hos ham: han så sjelden på sig eller sitt verk gjennom noe forstøringsglass. Goethe har sagt at «Wer sich nicht selbst zum besten haben kann, der ist gewiss nicht von den Besten». Dersom dette er sant, så hørte Bredal virkelig til de beste, for han kunde ha sig selv til beste. Enda-til i sin gravskrift ser han med humor og selvironi på sitt liv og sitt verk: «Hic jacet Bredal, Poëtaster spontaneus, Consul involuntarius, invitis Musis Musis detitissimus» ☉: «Her ligger Bredal, frivillig rimsmed, ufrivillig borgermester, Musene hengiven mot Musenes vilje».

NOTER

- [1] I sin doktoravhandling «Fra Holberg til Nordal Brun» fører FRANCIS BULL året 1732 op som Bredals fødselsår (l. c. s. 125, note 1); men i «Norsk Litteraturhistorie», der Bull likens skriver om Bredal, er opgitt 1733. Dette årstallet er også det som alltid ellers blir opført.
- [2] FR. BULL: Fra Holberg til Nordal Brun, s. 124—125. De opplysninger som fins i dette ypperlige arbeidet, har gitt mig det meste av stoffet til denne minnetalen over Bredal.
- [3] Hans interesse for musikken viser sig også i det at han har gitt ut 2 bind «Musik-Samlinger for Claveret og Syngestemmen»; om dem heter det i «Kiøbenhavnske lærde Efterretninger» for 1778 at de har «de to for Begynderen saa uundværlige Egenskaber: Lethed og Tydelighed».
- [4] A. E. ERICHSEN: Trondhjems Katedralskoles historie, s. 263.
- [5] J. S. WELHAVEN: Ewald og de norske Digtere, s. 130.